

Uluslararası Hukukta Abluka ve Gazze Şeridi

İsrail'in Gazze'ye yönelik uyguladığı yaptırımlar Eylül 2007'de kara ablukası ile başlamış, 2009 deniz ablukası ile şiddeti arttırılarak devam etmiştir. İsrail uyguladığı yasaklamalara ve ablukaya dayanak olarak şiddeti önlemeyi ve terörizmle savaşı gösterse de uygulanan bu ablukanın siyasi bir amaç güdülerek yapıldığı ve bölgedeki sivil halkı cezalandırdığı uluslararası toplum nezdinde kabul gören bir düşüncedir.

Ablukaya giden süreç

25 Ocak 2006'da yapılan seçimlerde HAMAS, 132 sandalyeli Filistin Meclisi'nde 76 sandalyeyi alarak Filistin Ulusal Yönetimi'nde hükümet kurmaya hak kazandı. Demokratik bir seçimle yönetime gelmiş olmasına rağmen başta İsrail olmak üzere, ABD ve Avrupa ülkeleri tarafından meşru kabul edilmeyen HAMAS yönetimine karşı yaptırımlar başlatıldı. Seçimlerle birlikte el-Fetih ve HAMAS arasında yaşanan anlaşmazlık ve çekişme daha da arttı. Bu anlaşmazlık ortamını fırsata çeviren İsrail, sonunda HAMAS'ı yönetimden uzaklaştırmayı başardı. 8 Şubat 2007'de Suudi Arabistan'ın öncülüğünde imzalanan Mekke Anlaşması ile HAMAS, el-Fetih ve bağımsız üyelerden oluşan bir "Filistin Ulusal Birlik Hükümeti" kuruldu.¹ Kısa süre içinde Ulusal Birlik Hükümeti'ni fesheden Mahmut Abbas'ın Batı Şeria'nın el-Fetih yönetimi altında olduğunu ilan etmesiyle HAMAS da Gazze Şeridi'nin kontrolünü üstlendiğini açıkladı. Böylece Filistin topraklarında ikili bir yapı meydana gelmiş oldu. HAMAS'ın Gazze Şeridi üzerinde hâkimiyet kurmasıyla birlikte, İsrail'in HAMAS yönetimini bahane ederek Gazze'ye uygulamaya başladığı yaptırımlar da uluslararası hukuk kurallarını ihlal edecek boyutlara ulaştı.

İsrail, 19 Eylül 2007'de HAMAS yönetimi altındaki Gazze Şeridi'ni düşman bölge ilan ederek bölgede temel ihtiyaçlar başta olmak üzere birçok mal ve eşya giriş-çıkışına sınırlama getirdi. Elektrik ve fuel oil girişine de sınırlama getiren İsrail, Gazze'ye günün sadece belirli saatlerinde elektrik verileceğini duyurdu. Bunun yanı sıra, altyapı malzemelerinin roket yapımında kullanıldığını bahanesiyle bu malzemelerin de bölgeye girişini yasakladı. Gazze tarafından gelen füze saldırılarını gerekçe gösteren İsrail, 27 Aralık 2008'de Gazze Şeridi'ne Dökme Kurşun Harekâtı adını verdiği askeri operasyonu başlattı. Bu saldırıda çoğunluğu sivillerden oluşan iki bine yakın insan hayatını kaybetti. Yirmi gün boyunca aralıksız devam eden bu saldırı sonrasında İsrail, silah ve diğer mühimmatın Gazze'ye girişini engelleme bahanesi ile 3 Ocak 2009 itibarıyla Gazze Şeridi'ni deniz ablukası altına aldı.

Bu noktada İsrail'in Gazze'ye uyguladığı ablukanın meşru olup olmadığını anlamak için öncelikli olarak ablukanın uluslararası hukuktaki yeri, uygulama şartları ve alanlarına bakmak gerekmektedir. Ardından İsrail'in Gazze Şeridi'ne uyguladığı ablukanın meşruluğu üzerinde durulmalıdır.

Uluslararası Hukukta Abluka Kavramı

Uluslararası savaş hukukuna göre abluka, düşman kıyılarına önceden belirlenen bir mesafe dâhilinde her türlü ticari faaliyetin yasaklanmasıdır.² Ablukanın amacı, düşman devletin kıyılarını kuşatma altına alıp diğer devletlerle tüm ticari ilişkilerini keserek savaşın sürdürülebilmesinin önüne geçmektir. Dolayısıyla abluka uygulayacak olan devletin haklı olmanın yanı sıra, yaptırımı devam ettirecek güçte de olması gerekmektedir. Ablukanın uygulanış şeklini ve nedenlerini açık şekilde ortaya koyan bir uluslararası hukuk anlaşması bulunmadığından abluka, öncelikli olarak bir örf ve âdet hukuku kapsamına girmektedir. Yani ablukayı uygulayacak olan devlet, bunu daha önce yapılagelmiş örneklerle dayandırarak meşrulaştırmaktadır. Ayrıca uluslararası toplumun da bu uygulamaya olumlu bakması gerekmektedir.

Öncelikli olarak bir ablukanın uygulanabilmesi için uluslararası bir çatışmanın var olması gerekmektedir. Andrew Sanger'in deyişiyle abluka, tarafsız devletlerle bağlantısının kesilmesi amacıyla düşman devletin liman ve sahillerinin kuşatılmasını, tabiiyetlerine bakılmaksızın tüm gemi ve uçakların abluka hattına giriş ve çıkışlarının denetim altına alınmasını içeren bir harp metodu şeklinde tanımlanabilir. Eski bir harp yöntemi olarak uygulanan ablukanın meşruiyetine ve uygulama yöntemine dair ayrıntılı bilgi içeren bir uluslararası anlaşma mevcut değildir. Fakat son dönemde denizde silahlı çatışmalara uygulanacak kuralları içeren bir düzenleme bulunmaktadır.

Kısaca San Remo Düzenlemesi olarak adlandırılan Denizde Silahlı Çatışmalara Uygulanacak Uluslararası

Hukuka ilişkin San Rome Düzenlemesi, 1994 yılında hazırlanmıştır. Düzenleme, denizde çıkan askerî uyuşmazlıklar durumunda uygulanacak kuralları ortaya koymaktadır. Düzenleme oluşturulurken 1907 tarihli Lahey Sözleşmeleri, 1909 tarihli Deniz Savaş Hukukunu ilgilendiren Londra Deklarasyonu ve uluslararası örf ve âdet hukuku temel alınmıştır. Örf ve âdet hukukuna göre oluşturulmasına rağmen, San Rome Düzenlemesi uluslararası hukukta bağlayıcılığı olan bir metin değildir. Fakat mezkûr düzenlemede, silahlı çatışmalar sonucu uygulanan deniz ablukasının nasıl olacağı ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Tüm devletlerin mutabık kaldığı bu düzenlemeye göre, bir ablukanın uluslararası hukuka uygun olabilmesi için birtakım unsurların bulunması şarttır. Bunlardan en önemlisi ilandır. San Rome Düzenlemesi'nin 93 ve 94. maddeleri, ablukanın uluslararası topluma ilan edilmesi yönündedir. Savaşan tüm taraflar ve diğer devletler, uygulanacak ablukadan haberdar olmalıdır. Ayrıca ablukanın ne zaman başlayıp ne zamana kadar uygulanacağı da belirtilmiş olmalıdır. Bunun yanı sıra gereklilik, orantılılık ve haklılık, ablukanın ön plana çıkan temel ilkelerindedir.

Düzenlemenin 100. Maddesi'ne göre, ablukanın tarafsız biçimde tüm devletlerin gemilerine uygulanması gerekmektedir. Bunun akabinde sivil halkı ilgilendiren ve uluslararası insancıl hukuku içinde barındıran 102 ve 103. maddeler gelmektedir. Bu maddeler tamamen abluka bölgesinde yaşayan sivil halkın haklarını ilgilendiren bir içeriğe sahiptir.

102. Madde'nin (a) fıkrasına göre, uygulanacak/uygulanan abluka, sivil halkın açlıktan kırılmasına veya en temel ihtiyaçlarının karşılanmasına engel teşkil etmemelidir. Aynı maddenin (b) fıkrasında, ablukadan beklenen askerî avantajın sivil halk üzerinde sebebiyet vereceği zararları aşmaması gerekmektedir.

Bu maddelerden de anlaşılacağı gibi, San Rome El Kitabı'nda sivil halkın hayatını sürdürebilmek için ihtiyaç duyduğu gıda ürünlerinin ve diğer temel yaşam araç ve malzemelerin girişinde abluka uygulayan tarafın sivil halka insani yardımda bulunma çabasındakilere izin vermekle yükümlü olduğu belirtilmektedir. Uygulanacak olan abluka, bölgedeki sivil halka yönelik toplu bir cezalandırmayı içerdiği an meşruiyetini kaybetmektedir. Buna ilişkin kesin bilgi 4. Cenevre Sözleşmesi'nin 33. Maddesi'nde yer almakta olup abluka altındaki halkın toplu olarak cezalandırılmayacağına açık bir şekilde dile getirmektedir.

Gazze Ablukas

Bütün bu bilgiler ışığında, İsrail'in Gazze'ye uyguladığı abluka ele alındığında, ablukanın daha başlangıç aşaması olarak kabul edilen süreç olan ilanından itibaren bir hukuksuzluğun mevcut olduğu görülmektedir. Ablukada bulunan gereklilik, orantılılık ve haklılık ilkelerinin Gazze Şeridi üzerinde uygulanan ablukada bulunduğunu söylemek mümkün değildir. İsrail, getirdiği yasaklamalara ve uyguladığı ablukaya dayanak olarak "şiddeti önlemek ve terörizmle savaşmak" gerekçelerini gösterse de Gazze'de uygulanan ablukanın siyasi bir amaç güdülerek yapıldığı ve bölgedeki sivil halkı cezalandırdığı, uluslararası toplum nezdinde de kabul gören bir gerçektir. 2006 seçimlerinden HAMAS'ın ezici bir farkla iktidar partisi olarak çıkması ile başlayan 2007 kara ablukas da sürece dâhil edilecek olursa, o dönemden bu yana Gazze Şeridi'nde uluslararası insancıl hukuku ihlal eden birçok durumun yaşandığı görülecektir. Uygulamanın uluslararası toplumca ve bağımsız kuruluşlarca da böyle algılandığını ablukaya dair yayımlanan bağımsız raporlarda da görmek mümkündür. BM'nin "Gazze İhtilafında Olguları Araştırma Komisyonu Raporu" ve Kızıl Haç Komitesi'nin raporları, Gazze'de abluka suretiyle uygulanan toplu cezalandırmaların, İsrail'in uluslararası insancıl hukuktan doğan yükümlülüklerini ihlal ettiğini ortaya koymaktadır.³

Gazze ablukasının uluslararası hukuka aykırı olduğuna dair pek çok kanıt getirilebilir. Ancak sadece ablukanın meşruiyetini sağlayan iki temel unsur olan orantılılık ilkesi ve sivil halka karşı yapılan toplu cezalandırma yasağının doğrudan ihlal edilmesi bile, işgal devleti İsrail'in kendini savunacak herhangi bir meşru zemini olmadığını göstermesi açısından yeterlidir. BM ve uluslararası toplumun hazırladığı raporlarda, kurulduğu günden beri bölgede savaş halinde olan İsrail'in orantısız müdahalede bulunduğu belirtilmektedir. Zira İsrail'in abluka altındaki Gazze halkına uyguladığı askerî güç, halkı toplu şekilde cezalandırmaya varıp geri dönüşü mümkün olmayan insani krizlere yol açmaktadır.

[1] Ahmet H. Topal, "İsrail'in Gazze Ablukas ve Mavi Marmara Saldırısı", MHB Yıl 32, Sayı 1, 2012, s. 105.

[2] Cemalettin Karadaş, Mavi Marmara Olayı, 2013, USAK, Ankara, s. 55-56.

[3] Cemalettin Karadaş, Mavi Marmara Olayı, 2013, USAK, Ankara, s. 59.